

Abidin Dino, 1993, Büyükkada
Abidin Dino, 1993 yılının yaz aylarında Büyükkada'da
Tiraje'nin evinde kalarak Biçimden Öte dizisini yapmıştır.

“Biçimden Öte” ABİDİN DİNO

Değil mi ki “Bir ben vardur benden içerü” demiş Yunus Emre, sorulsa gerek, benden içerü bir resim düşünülebilir mi?

İki yıldan beri suratlar dizisi sürmekte. Kalabalık çizgiler, ne idüğü belirsiz biçimler, renkler, kederli ya da sevinçli, somurtkan ya da güleç, karamsar ya da alabildiğine iyimser yüzler.

Varla yok arası bir gezinti.

İtişe kakışa resme giriyorlar, zorla.

1993 yılında Büyükkada'da yaz günü resim yapıyorum.

Allah akıllar versin, sırası mı bu hengâmenin ortasında, diyeceksiniz.

Sırası değil. Biliyorum ama, resim yapmanın sırası ne zaman?

İmgelerle didişmekten başka elden ne gelir?

Değil mi ki, siz ben, hepimiz, İkinci Ortaçağ'a ayak bastık, kanlı büyük değişim yıllarına dalmış bulunuyoruz.

Birinci Ortaçağ yıllarında Bizans prensleri düşman bildiklerinin gözlerine mil çekerlerdi her fırsatta. Güneş batadursun Adalar'da, çamlar arasında gezintiye çıkan körler, yavaş adımlarla ağaçtan ağaca gidip geliyorlar, ileriye uzanan elleriyle boşluğu kokluyorlardı.

Karanlığın ve ışığın cinsi önemli.

Gözü kapalı bir aşk, Teodora'nın ela gözleri. Önce Galata cambazhanelerinde çırılçıplak perendeler atan, sonraları mozaikli kilise duvarlarında kutsallaşan Teodora.

Aslına bakarsanız Teodora'nın güzelliği iki üç harften ibaret.

Çizgilerin sırrı.

Hurufiler bunu pekâlâ anlamışlardı, Ali'nin yüzünü çizerken bıkmadan, usanmadan.

Anlamalı ya da anlamsız harfler, özgürlüğe kavuşmuş, başına buyruk.

Karahisari bile kimi meşklerinde...

Bir surat bir harf.

Çapraşık sorun, işin içinden çıkmak olası elbet, her şeyi sil-baştan düşünmek şartıyla.

Bu akşam Heybeli'nin ardına doğru mora çalan küller yağıyor, çaprazlama.

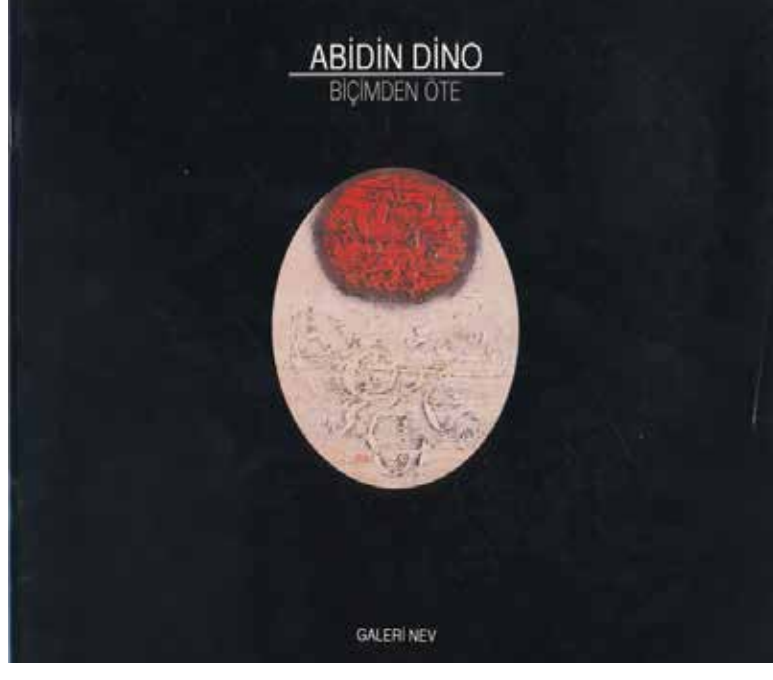
Martılar çığlık çığlığa.

Artık fırçaları yıkamam lazım. Yoruldum.

Bütün gün hep aynı soru: Lütfen söyler misiniz, benden içerü resmin kapısı nerede?

Abidin Dino, Ağustos 1993

“Biçimden Öte”, Katalog Yazısı

⑤

BİÇİMDEN ÖTE

Dağılmıktı. “Bir ben vardur benden içerü” demiş Yunus Emre, sorulsa gerek, benden içerü bir resim düşünülebilir mi?

İki yıldan beri suratlar dizisi sürmekte. Kalabalık çizgiler, ne idüğü belirsiz biçimler, renkler, kederli ya da sevinçli, somurtkan ya da güleç, karamsar ya da alabildiğine iyimser yüzler.

Varla yok arası bir gezinti.

İtişe kakışa resimlere giriyorlar, zorla.

1993 yılında, Büyükkada'da yaz günü resim yapıyorum.

Allah akıllar versin, sırası mı bu hengâmenin ortasında, diyeceksiniz.

Sırası değil, biliyorum ama, resim yapmanın sırası ne zaman?

İmgelerle didişmekten başka elden ne gelir?

Değil mi ki, siz ben, hepimiz, İkinci Ortaçağ'a ayak bastık, kanlı büyük değişim yıllarına dalmış bulunuyoruz.

Birinci Ortaçağ yıllarında Bizans prensleri düşman bildiklerinin gözlerine mil çekerlerdi her fırsatta. Güneş batadursun Adalar'da, çamlar arasında gezintiye çıkan körler, yavaş adımlarla ağaçtan ağaca gidip geliyorlar, ileriye uzanan elleriyle boşluğu kokluyorlardı.

Karanlığın ve ışığın cinsi önemli.

Gözü kapalı bir aşk, Teodora'nın ela gözleri. Önce Galata cambazhanelerinde çırılçıplak perendeler atan, sonraları mozaikli kilise duvarlarında kutsallaşan Teodora.

Aslına bakarsanız Teodora'nın güzelliği iki üç harften ibaret.

Çizgilerin sırrı.

Hurufiler bunu pekâlâ anlamışlardı, Ali'nin yüzünü çizerken bıkmadan, usanmadan.

Anlamalı ya da anlamsız harfler, özgürlüğe kavuşmuş, başına buyruk.

Karahisari bile kimi meşklerinde...

Bir surat bir harf.

Çapraşık sorun, işin içinden çıkmak olası elbet, her şeyi sil-baştan düşünmek şartıyla.

Bu akşam Heybeli'nin ardına doğru mora çalan küller yağıyor, çaprazlama.

Martılar çığlık çığlığa.

Artık fırçaları yıkamam lazım. Yoruldum.

Bütün gün hep aynı soru: Lütfen söyler misiniz, benden içerü resmin kapısı nerede?

⑥

çykâk beştil, kenle büyük deyişin yılanına dalmış bulunuyordum.

Birinci Ortaçağ yıllarında Bizans prensleri düşman bildiklerinin gözlerine mil çekerlerdi her fırsatta. Güneş batadursun Adalar'da, çamlar arasında gezintiye çıkan körler, yavaş adımlarla ağaçtan ağaca gidip geliyorlar, ileriye uzanan elleriyle boşluğu kokluyorlardı.

Karanlığın ve ışığın cinsi önemli.

Gözü kapalı bir aşk, Teodora'nın ela gözleri.

Önce Galata cambazhanelerinde çırılçıplak perendeler atan, sonraları mozaikli kilise duvarlarında kutsallaşan Teodora.

Aslına bakarsanız Teodora'nın güzelliği iki üç harften ibaret.

Çizgilerin sırrı.

⑦

Hurufiler bunu pekâlâ anlamışlardı, Ali'nin yüzünü çizerken bıkmadan, usanmadan.

Anlamalı ya da anlamsız harfler, özgürlüğe kavuşmuş, başına buyruk.

Karahisari bile kimi meşklerinde...

Bir surat bir harf.

Çapraşık sorun, işin içinden çıkmak olası elbet, her şeyi sil-baştan düşünmek şartıyla.

Bu akşam Heybeli'nin ardına doğru mora çalan küller yağıyor, çaprazlama.

Martılar çığlık çığlığa.

Artık fırçaları yıkamam lazım. Yoruldum.

Bütün gün hep aynı soru: Lütfen söyler misiniz, benden içerü resmin kapısı nerede?

⑧

Katılmıyordum, bilmiyorum ne dersin?

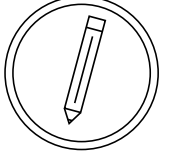
Biçimden Öte

Yüz Yüze

Yüzler Sayılar

Abidin Dino, “Biçimden Öte”, Sergi kataloğu ön-arka yüzü ve kendi el yazısıyla katalog yazısı

ABİDİN DİNO İLE 1993 YAZI

Haldun Dostođlu

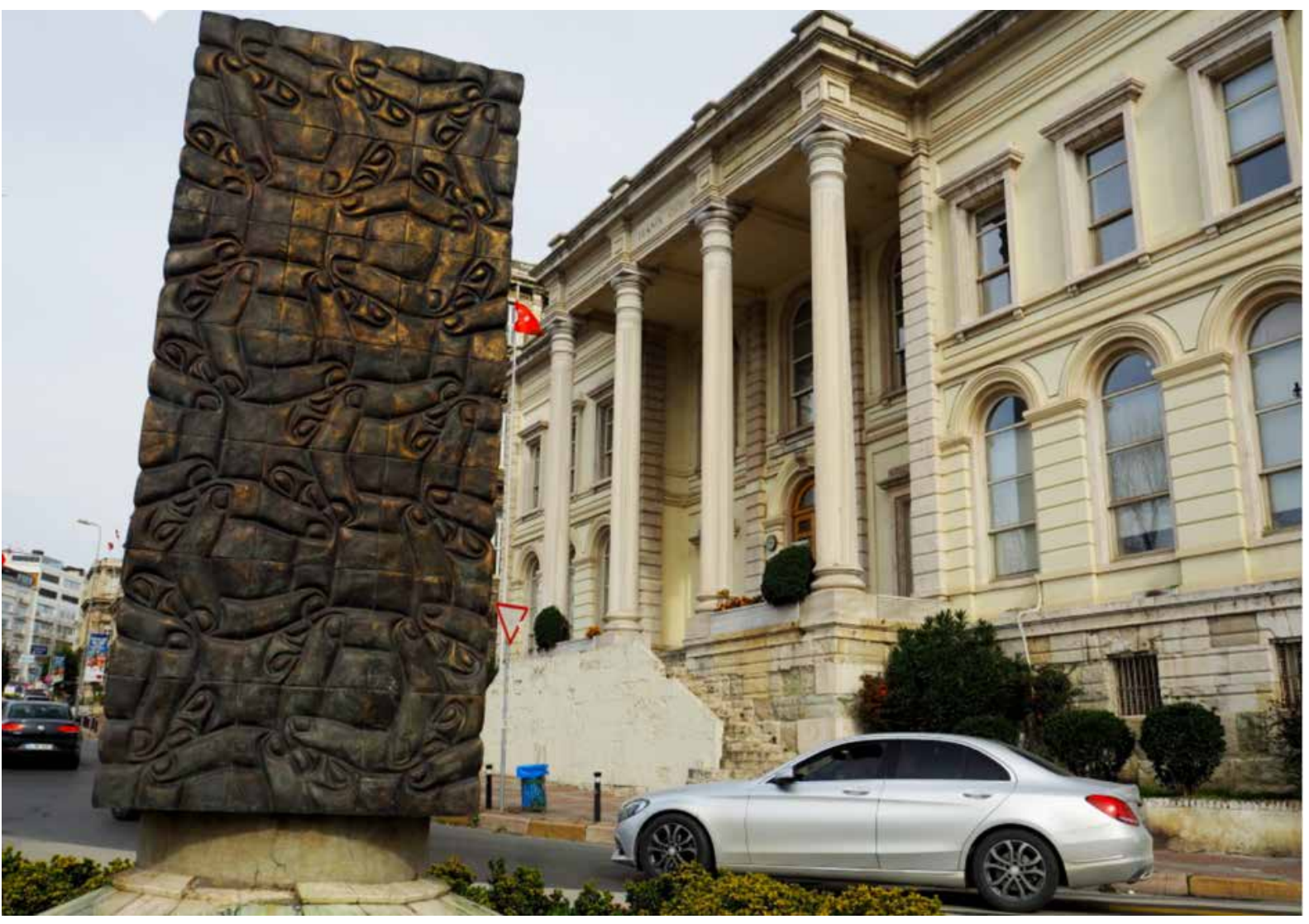

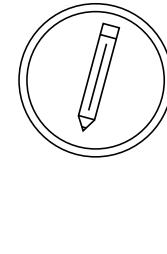
Abidin Dino, 1993 yılının Mayıs ayı başında Türkiye'ye geldiğinde oldukça yoğun bir yaz programı vardı. Maçka Maden Fakültesi'nin karşısında kendi tasarladığı "Dayanışma" heykelinin açılışı Şişli Belediye Başkanı Fatma Girik tarafından 7 Mayıs'ta organize edildiğinde, açılışa katılanların hiçbiri, sanatçıyı tam yedi ay sonra 7 Aralık'ta Paris'te kaybedeceğimizi aklından bile geçiremezdi.

Heykelin açılış etkinliğinden kısa bir süre sonra Güzin-Abidin Dino çifti ve bir grup sanatçı ve sanatsever arkadaşla birlikte önce Antalya'ya ardından Alanya'ya gittik. 28 Mayıs'ta Alanya Kızılkule'de Dino sergisinin açılışını özellikle öğrencilerin yer aldığı çok geniş bir katılım ile gerçekleştirdik. Alanya dönüşü Dino'lar, dostları Tiraje'nin Büyükkada'daki evine misafir oldu. Abidin Bey bütün bir yaz adada çalışarak "Biçimden Öte" diye isimlendirdiği dizisini tamamladı. 1993 yılının 15-19 Eylül tarihleri arasında gerçekleşen 3. İstanbul Sanat Fuarı'nda ise bu diziyi sergiledik.

Fuardan sonra hep birlikte Çıralı, Olimpos'a gidip birkaç gün tatil yaparken, Abidin Bey ile son kez beraber olduğumuz aklımızın ucundan geçmezdi. Tatilin ardından Dino çifti Paris'e döndü ve Abidin Bey'in hastane günleri başladı.

7 Aralık 1993'te ise Abidin Dino'yu kaybettik. İstanbul'a getirilen cenazesi Bebek Camii'ndeki cenaze namazından sonra Aşçıyan'da çok geniş bir dost topluluğu eşliğinde toprağa verildi.

Fotoğraf: Gündüz Kayra

“İki aşkım vardır, memleketim ve Paris”

Abidin Dino çok uzun, çok özlemlili yılların ardından Türkiye’de ilk kez resim yaptı. Hem de Büyükkada’da. İstanbul’u soludu, imgelerle didiği. Şimdi o resimler, Paris’te yaptığı resimlerle birlikte İstanbul Sanat Fuarı’nda Galeri Nev İstanbul standında sergileniyor. Serginin adı “Biçimden Öte”. Dino anlatsın bu resimleri: “Kalabalık çizgiler, ne idüğü belirsiz biçimler, renkler, kederli ya da sevinçli, somurtkan ya da güleç, karamsar ya da alabildiğine iyimser yüzler. Varla yok arası bir gezinti.” “Galeri Nev fuardan sonra bu resimleri bir daha sergilemeyecek mi?” diye soruyorum. Resimlerin satıldığını söylüyor. Tabii... “Gayrı tabii” diye yanıtıyor. “Resim yapmak müthiş bir sevinç ürünü ressam için. Araya paranın girmesi pek bir şey ifade etmiyor. Çaresiz bir şey tabii. Ama Van Gogh’un o güzelim resimleri yaparken bir tekini bile satamaması ve aynı resimlerin bugün milyarlar olması, sanatta para hikayesinin ne kadar yapay olduğunu gösteriyor.”

Abidin Dino pek çok sergi açtı Türkiye’de. Ama resimleri buradaydı, kendisi yoktu. “Belki de doğrusu bu” diyor. “Bütün sorun resimle izleyici arasında. Çoğu zaman ressamla yaptığı resimler arasında gözle görülür bir bağlantı kurmak mümkün olmuyor. Yunus Emre’nin bir dizesi vardır, ‘Bir ben vardır bende benden içeri’... Resim ortaya çıkınca artık benimle bir ilgisi yok.”

“Kendinizi nasıl tanımlardınız?” diye soruyorum, “İmkansız” diyor. İnsanoğlunu “yılların biriktirdiği bir yaratığa” benzetiyor; “O yılların her tabakası tıpkı arkeolojik araştırmalarda olduğu gibi yeni bir tabaka teşkil ediyor. İnsan kendinin aynası değil” diyor. Ben resimlerinin çok satmasına şaşkınlım hala.

3. İstanbul Sanat Fuarı, 1993
Galeri Nev İstanbul Abidin Dino, “Biçimden Öte”

Resimlerinizin belli bir sanat bilinciyle değil de bir tür ‘modaya’ kapılarak alındığına mı inanıyorsunuz?

Düşlerimizden bir tanesi, başka bir yerlerde seyircilerin, sanat meraklılarının dehşet yaratıklar olduğu etrafında. Öyle bir şey yok. Bir ömür boyunca rastladığım gerçek resim delileri var, ama buna zaten bilinç demek gereksiz. Bir delilik işi. İmgeye karşı tutku. Avrupa’da da aynı şey var. Sözü geçen ressamın birdenbire çok sık anılmasından ileri gelen bir ilgi. Picasso’yu satın alanlar zannediyor musunuz gerçekten Picasso’yu seviyorlar, veya Matisse’i? Picasso’nun son yıllarındaki sergilerinde kalabalığa rastlamamak için erken gidiyordum. Ayak bastığım anda bütün resimler satılmış oluyordu. New York’tan, Tokyo’den telefonla satın alıyorlardı; resmi görmeden. Böyle acayip bir oyun resim oyunu. O bakımdan resim olayı Türkiye’de nispeten yeni olduğu için gerçek bir sevgiye daha sık rastlanıyor.

Türkiye’de pek çok ressam, ekonomik nedenlerle başka alanlara kayıyor. Hatta sanatın büyük ölçüde bu nedenle (burada devletin yeterince yardım etmemesi de sayılan etkenler arasında) belli bir seviyeye ulaşmakta yavaş ilerlediği söyleniyor. Sanatçı zaten her şeyi göze alabilen değil midir? Yoksa bu tür idealler geçmişte mi kaldı?

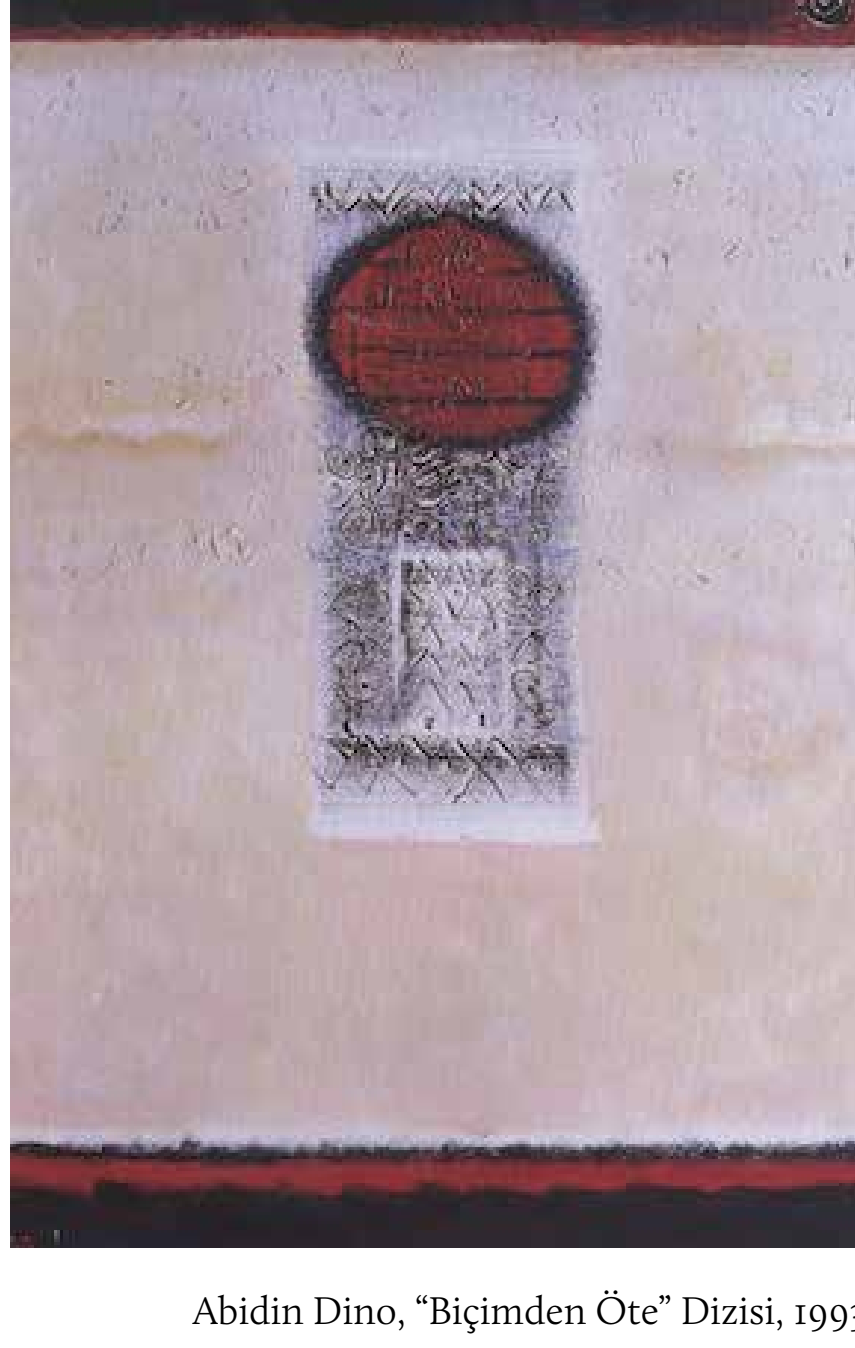
Geçim zorluğu yalnızca Türkiye’de yok sanatçılar için. Fransa’da tanıdığım birçok genç ressam iki şeyden birini seçiyor ya da çok zor koşullarda- her şeye rağmen- resim yapmaya devam ediyor. Kimisi de ikinci bir uğraşla aklıktan kurtulmaya çalışıyor. Bazı ressamlar var ki her gün öğleden sonra- ki o da kolay bir iş değil, izne bağlı- Montmartre’da gelen geçenin resmini yapıyor. Ve bunların bazıları, yemin edebilirim ki size, Türkiye ve Fransa’da çok ünlü olan kimi ressamlardan daha değerli. Ama galiba buna benzer şeyler hep olagelmıştır; Rönesans zamanında İtalya’da çıraklık uzun sürüyordu zaman zaman. Çeşitli ünlü ressamlar bile o zamanlarda şimdiki düşündüğümüz sanatçı kişiliğini taşıyorlardı, prenslerin kanadı altında ikinci, üçüncü derecede insanlardı. Ama yavaş yavaş öyle güçlü şeyler yaptılar ki, ister istemez kabul ettirdiler kendilerini. Belki Sinan için bile düşünmemiz mümkün bunu; bir yeniçeri alt tarafı. Sonra bütün padişahlara kendini kabul ettirdi ve eminim ki kafa da tutabiliyordu.

Bunca yıl uzak kalmak, ama hiç unutmamak, hayallerinde hep İstanbul’u görmek nasıl bir duygu? Kendinizi nereye ait hissediyorsunuz? İstanbullu musunuz, Parisli mi?

Çocukluğumda da Paris’te oturduğumuz için ailece, o ikilik bende var. Ama eğer bir terazi varsa, o terazide ağır basan muhakkak ki Türkiye ve İstanbul. Hatırlarsınız belki Josephine Baker adında çok güzel bir siyahi şarkıcı vardı. 1930’larda, 40’larda kırıp geçiriyordu ortalığı. Onun meşhur bir şarkısı vardır, bütün dünyada bizim kuşak ezbere bilir: “J’ai deux amours, mon pays et Paris”; “İki Aşkım Vardır, Memleketim ve Paris”. Ben de bir çeşit Josephine Baker gibi sahneye çıkıp bunu söyleyebilirim.

Mutluluğun resmini yapamadığınızı söylüyordunuz bir söyleşide. Ama mutlu bir insansınız, resim yaparken daha da mutlu. Resmini yapamadığınız bu kavram ne ifade ediyor sizin için?

Beni mutlu kılan bir şeyi anlatayım. Alanya’da Kızılıkule’nin tepesinde bir sergi açtım. Bir sürü insan geldi. Kuleye tırmanmak da kolay değil, basamakları Selçuk basamakları... Çok sevimli gençler geldi, biraz alçak sesle; “Abidin bey, siz mutluluğun resmini yapabilir misiniz?” diye soruyorlardı. O bir çeşit parola oldu. Anladım ki Nazım’ı okumuş gençler, beni Nazım sayesinde biraz tanımışlar. Dolayısıyla o parolaya hayranım.

Abidin Dino, “Biçimden Öte” Dizisi, 1993
130 x 88 cm

Resminizde çok çeşitli dönemler var. Bunlar resmin iç sorunlarından mı kaynaklandı, yoksa yaşam mı etkendi?

Yalnız iç değil, yalnız çevrem değil, galiba dünya çapındaki birtakım olayların etkisi de karıştı. Mesela, dönemlerin bir tanesi uzun yürüyüş... Ama bu uzun yürüyüş, Anadolu Kurtuluş Savaşı’nın da uzun yürüyüşü, Çin’deki Kurtuluş Savaşı’nın da uzun yürüyüşü, bugün hala ne kadar uzun yürüyüş varsa yeryüzünde, hepsinin bir çeşit sonucu oldu o resimler. Hiçbiri karar verilmiş değildi. Önceden verilmiş kararlar iyi sonuç vermiyor sanatta. Gerçekten içten bir tepki, derin bir tepki olursa bir şeyler çıkıyor ortaya.

Sorularım bitmeyecek ama sizin de zamanınız kısıtlı. Onun için çok dolu dolu yaşanmış yıllara geri dönüp baktığımızda, hangi güne, hangi döneme geri gitmek isterdiniz sorusuyla noktalayalım.

Birçok dostum oldum olası bana anılarını yaz diyor- bu da komik bir sözcük, ‘anı’- belki de bir bakıma haklılar. Ama bu bana geri geri yürümek gibi geliyor. Benim yaptığım, zamanın akışına kapılmamak, kafa tutmak, bir set çekmek gibi bir şey. O anı yaşamayacağım da geçmiş bir zamanı yaşayacağım; bu beni çok tedirgin ediyor. Galiba Nazım’da da vardı bu. Filan yılda ne yaptığını sorduğumda, “Bırak Allah aşkına” derdi, “Yarınki işimize bakalım.”

* Ahu Antmen ile Abidin Dino söyleşi, 19 Eylül 1993 tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nde yayımlanmıştır. “Güncel”de yayınlanan bu metin, söyleşinin kısaltılarak derlenmiş bir bölümüdür.